

REDACTIUNEA,
Tipografia și Administra-
țiunea

BRĂȘOV, Piața-mare 30.
Brevete de invenție nu se primesc.
Manuscrisurile nu se returnează.

INSERATE:
se primesc la Administra-
țiunea Brașov și la birou-
rile următoare:
Viena la M. Dukas Nachf., Heinrich
Schalek, Rudolf Mosse. — In Buda-
pesta la Eckstein, Bernát, Julius Leo-
pold, Bloeker L.

PREȚUL INSETELOR:
Un șir petiu 20 bani pen-
tru o publicare. Publicări
mai dese după tariful și învoială.
Reclame pe pag. a 3-a 1
șir 20 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXXIII.

Telefon: Nr. 226.

"GAZETA" apare ZILNIC.
Abonamente pentru Austro-Ungar.
pe un an: —
24 cor. pe 6 luni 12 cor. pe trei
luni 6 cor. — Nr.ii de Duminecă:
patru cor. pe an.

Pentru România și străinătate:
un an 40 franci, pe șase luni 24
franci, pe trei luni 10 franci.

Nr.ii de Duminecă 8 fr. an.

Se poate prenumăra la toate oficiile
poștale precum și la d-nii colectori.

ABONAMENTUL PENTRU BRĂȘOV:
La Administrația "GAZETEI" pe
1 an 20 C. Pe 6 luni 10 C.
pe trei luni 5 C. Cu dusul
acestui: Pe un an 24 Cor. Pe 6 luni
12 Cor. Pe trei luni 6 Cor. Un exem-
plar 10 bani. — Atât abonamentele
cât și inserțiunile se plătesc înainte

Nr. 144.

Brașov, Duminecă, 4 (17) Iulie

1910.

La discursul lui Tisza.

Discursul lui Tisza István, rostit Marți asupra chestiei naționalităților, pe lângă o doză bună de grandomanie maghiară în ce privește chestia orientală, cuprinde tot acelaș mers de idei, ce l'am mai auzit propagându-se de acest leader al "liberalismului" cu privire la rezolvarea chestiei de naționalități în Ungaria. Ele culminează în dorința, sau mai bine zis, în somarea naționalităților de-a nu mai face politică proprie, națională, ci a se contopi politicește în partidele maghiare, respective în "națiunea ungară". În aceasta culminează și discursul său de Marți, din camera Celedalte părți sunt numai coloratură a acestei dorințe șoviniste, unele grandomane, altele false, cum e asemănarea stărei popoarelor nemaghiare de la noi, cu Maghiarii din România și cu Polonii din Prusia. Și fals este însuși punctul de plecare al contelui Tisza pentru rezolvarea chestiei când zice, că "cetățenii nemaghiari trebuie să se împace cu gândul, că ei aparțin unui stat național, unui stat, care nu este un conglomerat de diferite popoare". . . . În capul șovinistilor și în capul d-lui Tisza este așa: Ungaria stat național, în realitate însă Ungaria este un stat poliglot, ceea ce o atestă între altele chiar și legea de naționalități.

Alt defect, care reduce aproape la nimic valoarea discursului lui Tisza, este, că dânsul n-a studiat chestiile de naționalitate din străinătate, și astfel se învârtă în un cerc de tot strănt, imbibat și acesta de șovinism național-aristocratic, și pornind din punct de vedere fals, concluzele îi sunt asemenea false.

Aceste și alte defecte îi le scot la iveală și străinii de neamul nostru, din ale căror voci dăm azi următoarele:

Articolul lui Jászai.

Sub titlul "Tisza și naționalitățile", cunoscutul sociolog, Jászai Oszkár, publică în ziarul "Világ", următorul articol:

Contele Tisza István privește chestia naționalităților numai din punctul de vedere al dreptului public și cu ochiu de boier reacționar. Nu vede în aceasta chestie altceva, decât raporturile naționalităților din Ungaria cu statele Balcanice, respective sentimentele de rassă și naționale ale claselor de mijloc naționaliste îndreptate asupra acestor state. Și el face atenți pe acești șoviniști, că unitatea statului ungar este necesară necondiționat și în interesul susținerii acestor formațiuni Balcanice. Este evident, că teza aceasta nu corespunde adevărului, perspectiva e greșită și nu ne dă cheia chestiei de naționalități din Ungaria. Căci abstrăgând de la faptul, că d. e. chestia slovacă n-are de-a face nimic cu statele din Balcani, de oare ce Slovaci noștri nu și-au îndreptat nici când privirile într-acolo — punctul de vedere al lui Tisza are greșala cardinală, că el a examinat chestia naționalităților din cel mai neesențial punct de vedere, anume din acel punct de vedere, că ce sentimente manifestă inteligența naționalistă în con-

versațiile ei din cluburi și cafenele față de frații lor, constituiți în state streine. Și-a uitat însă total de singurul factor insemnat și ponderos al acestei chestii: de *poporul naționalist*. în loc ca cu o logică pătrunzătoare să fi examinat, că milioanele naționalităților cu ce interese sunt legate de chestia naționalităților: Tisza, educatul politic al sistemului comitatens, nu vede decât pe prelați și pe inteligența naționalistă, dintre cari puțini ne sunt prietini, mulți ne sunt dușmani, iar cel mai mult nu fac nici o politică.

Contele Tisza aplică pentru chestia de naționalități receta învechită, cu care vrăjitorii politici au voit mult timp se saneze socialismul: se vindece scăderile morale ale patronilor, iar pe agitatori să-i infunde în temniță. Punct. E păcat, că contele Tisza n-a studiat în destul mișcările maselor naționaliste și socialiste din străinătate. Căci dacă le-ar fi studiat, s-ar fi convins îndată, că altundeva trebuie căutată sanarea. Dar poate era destul, ca el se fi studiat mai de aproape activitatea "agitatorilor" din Ungaria, atât de urgisiți de el. Atunci ar fi observat, că acești agitatori nu conduc poporul contra noastră cu glorificarea României sau Sârbiei independente, ci cu alt mers de idei. D. e. cu de aceste:

Legea de naționalități, legea înțeleaptă și umană a lui Deák și Eötvös nu s-a executat ci ținuturile naționaliste sunt date pradă domnilor (boierimii) de toată categoria din comitate. Autonomia comitatensă și comunală există numai pe hârtie și nu este o singură comună în țară, care și-ar putea alege primar sau notar împotriva voinței autocrate a fibirăului (subprefect).

Acest Măria Sa fibirău n-a putut trece esamenele de drept, decât cu protecția nemeșuților din cerc, dar acum este un mic rege, care dispune de moartea și viața unui popor, a cărui limbă nici nu o cunoaște. Drept răsplătă pentru administrația lor "escelentă", acești fibirăi și nemotenile lor pretind, ca poporul să nu aleagă de reprezentanți (deputați) pe oameni de-ai săi, ci asemenea pe vre-un Măria Sa necunoscut, care nu are alt sentiment față de poporul românesc și slovac, decât *ura și disprețul boieresc*.

Dar în afară de aceasta, nu numai în viața publică silesc poporul a lucra contra intereselor sale, ci și cu maghiarizarea în școale, dusă la extrem, fac cu neputință poporului să-și învețe limba sa proprie (bine înțeles, că nu poate învăța nici unguerește!) ceea ce are drept urmare întâmpirea popoarelor nemaghiare dela periferii. În felul acesta se creiază apoi un teren foarte fertil pentru tot soiul de opresiuni și abuzuri. . . .

Acestea și multe asemenea acestora sunt argumentele, ce se pot găsi și ceti în scrierile și vorbirile agitatorilor, dar despre glorificarea României, Serbiei ori a Boemiei, nu se găsește nici urmă. Sau dacă se găsește, numai în scrierile generației vechi. Chestiunea de naționalitate, care odinioară făcea parte din complexul

mișcărilor romantice din anii 40, azi a devenit o latură a chestiunii sociale.

Căci condiția principală a oricărei pretenții economice, a oricărei lupte sociale, e azi un minimum cultural de existență: *școala bună*; un minimum de existență administrativ: *funcționarul cinstit și care vorbește limba poporului*; un minimum de existență politic: *dreptul de vot universal*.

Acești a formează rădăcinile cele mai adânci ale chestiunii de naționalitate și contele Tisza n'are nici măcar habar de existența lor. Căci altfel n'ar fi invocat drept pilde de comitate naționaliste modele Bihorul și Maramureșul, acestea două pete de rușine ale maghiarimei culturale, două comitate, în cari starea de mizerie și incultură a maselor e atât de mare, încât ar îngrozi pe oricare om cu sentimente umane. Unde poporul a degenerat la o stare atât de animalică, acolo nu sunt agitatori naționalisti, pentru că poporul nu mai are în afară de mămăligă și rachiu, alte exigențe de traiu.

Cel ce vede problema într'o lumină atât de falsă, bine-înțeles că va recomanda numai medicamente false, întocmai ca acel medic rău, care vindecă simptomele și nu cauza adevărată a boalei.

Cum adevărat? Chestiunea de naționalitate trebuie rezolvată într'adevăr cu înăsprirea pedepselor de agitație? Practica umană Székely-Vavrik, care s'a învrednicit de admirația tuturor bunilor oameni, n'ar fi decât o fantasmagorie anticonstituțională? Datu-și-a contele Tisza seama de ceea ce dorește, când voiește să înăsprească până și sistemul *coalitionist*, care începând din 1906 și până la 1908, a osândit în chestii de agitație pe incriminați în 226 de procese la 181 de ani 3 luni și 6 zile închisoare și le-a croit 89.087 coroane pedepse în bani?

Și, îndeosebi, datu-și-a contele Tisza seamă de ce-a dorit, când a urgită completarea organizației polițiale pentru politica de naționalitate? Aceasta nu e decât planul statului polițial rus și prusiac, care iscodind mereu conspirații, a împins în brațele mizeriei și nenorocirii multe familii polone, finlandeze și daneze, pe baza denunțurilor clandestine și mincinoase ale unor spioni ai poliției.

Că față de proiectele aceste pozitive, contele Tisza mai face și vre-o câteva observații lipsite de siguranță despre politica călcării pe bătătură, politică practică adeseori în mod neprecugetat împotriva naționalităților: nu se ameliorează aproape într'u mod nul lui de a vedea rigid, strimț și anti-liberal. Așisderea, e o pretenție zadarnică, a cere ca naționalitățile să nu organizeze partide politice. Unde nu există opresiune națională, acolo nu există nici partide naționaliste precum în Statele-Unite, Belgia și Svițera. Pretutindeni însă, unde nu există o democrație politică adevărată: sfășierile naționaliste ajung să fie tocmai centrul vieții politice. Iar acest rău are un singur medicament: *liberalismul adevărat, democrația, vindecarea în mod cinstit a boalelor sociale ale poporului*.

Stabilind acest adevăr, nu putem să cetim fără durere vorbirea acestui bărbat de stat. Ea e cu adevărat piatra de demarcațiune pe panta jalnicei degenerări a liberalismului unguresc. Pofțiți și cetiți după vorbirea contelui Tisza scrierile și

vorbirile referitoare ale lui Széchenyi, Eötvös și Deák. Acelea se potrivesc până și la ziua de azi, după mai bine de-un jumătate de veac, au un simț social și un orizont foarte larg.

Principiul lor fundamental este adevărul și armonizarea intereselor. Ce păcat, că deputatul Aradului și-a uitat de învățămintele cele mai prețioase ale publicisticii maghiare de odinioară.

Din articolul dep. Neugeboren.

Din articolul dep. sas Emil Neugeboren, membru al partidului muncii, apărut la loc de frunte, în n-rul 166 de Joi din "Pester Lloyd" reținem următoarele pasaje:

„...Amenințările în contra agitatorilor, atacurile vehemente, s-ar putea zice terorizarea turbată a partidului naționalităților atât de rău decimat ocupă în discursul lui Tisza un loc atât de estins și îi imprimă pecetea unui atac dușmănos în măsură atât de mare, încât tendința discursului se pierde cu totul chiar și în ochii unui om nepreocupat. Nu e nici obiectiv dar nici psihologiceste motivat, ca contele Stefan Tisza să atace cu atâta vehemență, ceea ce numește el — fără a o defini — *agitație*. Cu totul de neînțeles este apoi afirmația sa, că este cu neputință a pătrunde și descoperi agitațiunile și că legea penală n-are mijloace a le pedepsi. Este doară un fapt mai presus de orice îndoială, că procesele de agitație, cari se sfârșesc în parte cu pedepse foarte grele, sunt de ani de zile stabil la ordinea zilei la judecătorile din ținuturile locuite de Români, și că însuși guvernul actual a ținut necesar să șteargă o serie întreagă din procese de soiul acesta.

Faptul, că contele Tisza procedează cu atâta vehemență în contra agitatorilor chiar în momentul când în cercurile românești se putea crede, că noul guvern prin abolirea proceselor de presă a rupt cu trecutul recent, nu e deloc menit să provoace în cercurile românești încredere în misiunea de pace a contelui Tisza nici chiar între acei, cari nu s-au identificat cu condamnăți politici.

Pășirea vehementă a contelui Tisza este însă numai o greșală mai mică și esternă a metodei lui Tisza. Cu mult mai hotărâtoare pentru nesuccesul discursului său este împrejurarea, că Tisza nu se ocupă cu detalii pozitive ci rămâne în cadrul unor generalități. El spune clar și lămurit ce cere statul ungar dela cetățenii nemaghiari, nu spune însă în mod concret, ce fel de garanții oferă statul acestora, cari implinesc fidel și fără gânduri ascunse această *conditio sine qua non*, și anume ca în cadrul îngust, ce li-se acordă din partea statului unitar, să le rămână neatinsă individualitatea lor etnică și culturală. Acest punct principal trebuie lămurit, dacă e vorba de o înțelegere. Numeroasele și fără îndoială sincerele (?) asigurări ale contelui Tisza despre armonie și raporturi frățești, nu sunt suficiente, ca să producă între Români liniștire și încredere și nici chiar declarația sa simpatică, că vrea să aibă în tabăra sa pe Români ca fii credincioși și nu ca renegați, zice prea puțin. . .

Scurt zis: cine cere dela conducătorii naționalităților, ca să aducă în concordanță năzuințele lor cu pretenziunile statului și să ia lupta grea cu opinia publică, cu neîncrederea maselor aparținătoare naționalității lor, acela trebuie să aibă la îndemână garanții, ca nizuințele cinstitute ale conducătorilor naționalisti să nu rămână dela început infructuoase. Discursul lui Tisza nu oferă conducătorilor români astfel de garanții și prin urmare — durere — va rămânea fără rezultatul dorit de Tisza.

Pentru aranjarea locuintei modern

aflați un asortiment mare și ales la
Warenhaus, (Târgu grâului Nr. 9.)
 cu prețuri de tot ieftine.

Covoare, pentru odaia de locuit, de mâncare și salone.
Perdele, Mull, Etamin, și Gardine țesute în colori.
Garnituri de pat și masă, de in, lână și Peluche.
Gardine de vară, Roulcux și Jalonsi.
Coperte pentru divanuri și otomane.
Flanel, Plapome și Mindire.
 și cal și pene de gâscă.

!! Nene lancule !!
 Azi ne întâlnim
 la
Restaurant SUCIU

pe Promenadă.

Cumpărați cartea veselă și hazlie alui Noia-Oașdin:
„Năzdrăvăniile viteazului Toporâște“

Vânzoala Filisteilor, viclenia Vulpilor Cometul Hăluia, și alte minunăți întâmplă-
 acum, și scrise cu mult haz pe multe pagini pentru popor. Coperta originală repre-
 zintă pe vestitul opșitar în sat la lei, pecând istorisește despre baron Igi și despre
 — Goliatu lor. ect. ect. Călăuză la vânzoala viitoare. Prețul 40 bani (20 cruceri) —
 Se poate comanda dela librăria A. Mureșan Brașov, și dela Administrația
 Gazetei Transilvane. Vânzătorilor rabatul cuvenit

Anunț de licitație.

În 8 și 9 August st. n. 1910 se vor vinde cu licitație obiectele ce sau amanetat din 10 Maiu. 1909 până inclusive în 3 Iuli 1909 și anume: sub numărul 6556—1909 până inclusive cu Nr. 9317—1909, al căror termen au expirat și nu s'au rescumpărat.

Licitația va avea loc în localul Casei de zăoage, de la 8 oare până la 11 oare a. m. și în cas de lipsă de la 2 până la 4 oare p. m.

Obiectele, cari se vor vinde, sunt: Giuvaericele, Clasornice de aur și argint și alte scule de aramă, Cioaie, Cositor, flanel, haine bărbătești și femeiesci, Cisme, Ghete și attele

Vânzarea se face în bani gata. Rescumpărarea sau încredințarea amanetelor se poate face numai cu o zi înainte de licitație.

În ziua vânzării cu licitație nu se permite nici într'un chip a prălungi amanetarea.

Brasov, 16 Iul' 1910.

1-3. Obiecte Casei de amanetare din Brasov.

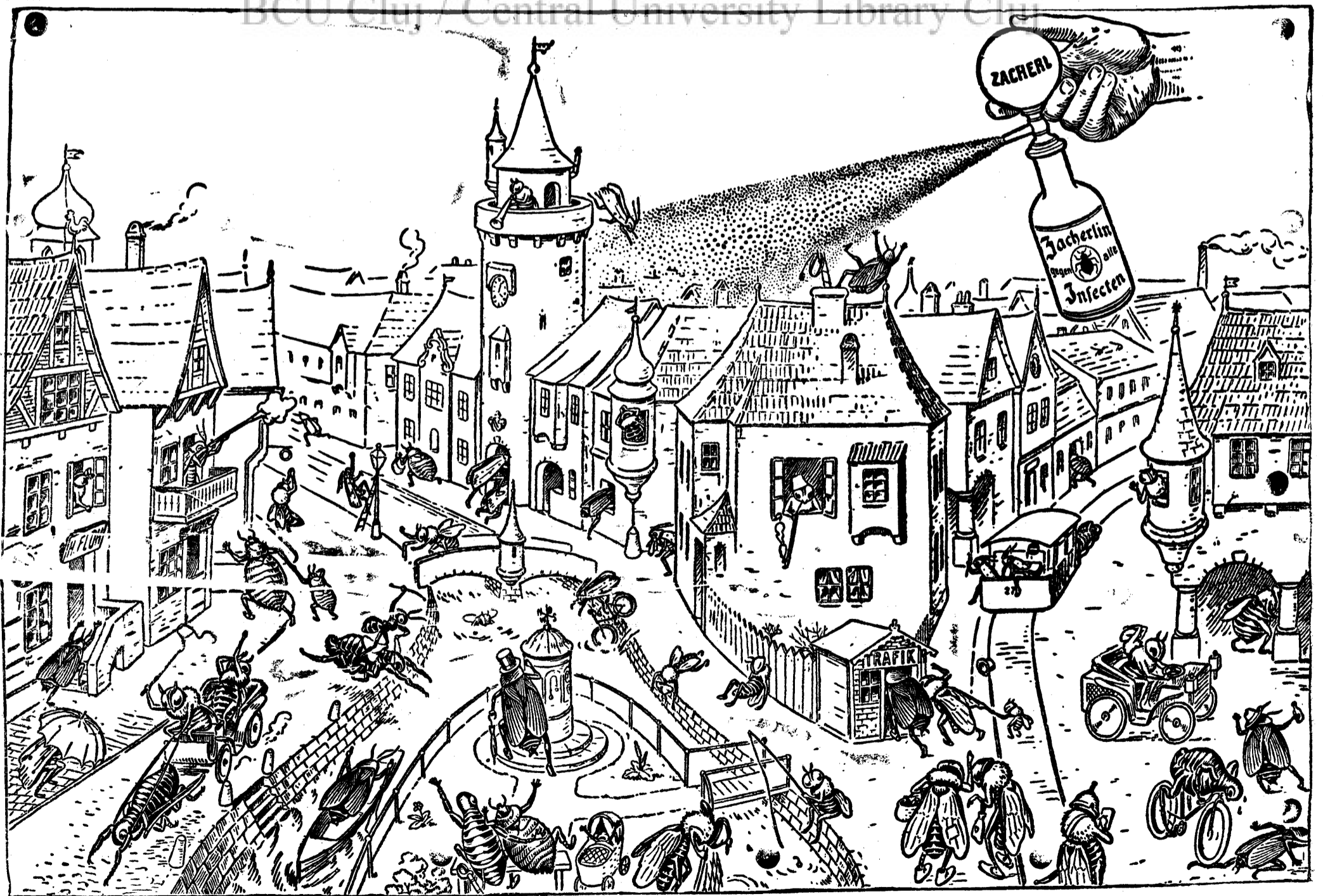
Fabrica de tricotaj
Gheorg Foith & Cie

Magazin cu mărunțișuri și flanelărie, en gross și en detail.
 BRAȘOV, Strada PORȚI 24.
 Fabricație proprie de ciorapi, jileci pentru Dame și bărbați, hăinuțe de copii etc. din lână curată și bumbac. Mare asortiment de albituri, tricot de lână și bumbac. Ciorapii se repară bine și ieftin.

Prăvălie de închiriat

În comuna Moeșin inferior (u. p. Töresvár) la poziție foarte bună, centră — unde gravitează 6 comune cu populație de peste 5000 locuitori, se dă în arândă o prăvălie cu 3 odăi de locuit cunlină de vară și iarnă, curte, grădină, magazin, șopru, cu preț convenabil.

Cei interesași a se adresa la Re-
 da ța foii. 1-3

Onorabilul comerciant ține de a vinde mușterilor săi „ZACHERLIN“ cerut de ei, care are efect incomparabil de bun, și nu un alt surogat.

Din nefericire mai există și alți comercianți!

De aceea avert'săm pe amicii veritabiliului „Zacherlin“ de a băga bine de seamă, să nu li se vândă sticle cu Zacherlin bine imitate, ci să observe ca numele „Zacherlin“ să fie puse lepe